

**2020–2021 M. M. GIMTOSIOS KALBOS (BALTARUSIŲ)
PAGRINDINIO UGDYMO PASIEKIMŲ PATIKRINIMO
VERTINIMO INSTRUKCIJA**

Pagrindinė sesija

NURODYMAI VERTINTOJAMS

- Neaiškiai parašyti, pribraukti **testo** atsakymai vertinami 0 taškų.
- Jeigu **teksto suvokimo ir literatūros žinių taikymo užduoties** atsakymas, vertinimo komisijos nuomone, yra teisingas arba iš dalies teisingas, bet suformuluotas kitais žodžiais, negu pateikta vertinimo instrukcijoje, skiriamas vertinimo instrukcijoje numatytas taškų skaičius. Jeigu **kalbos žinių taikymo užduoties** atsakymas, vertinimo komisijos nuomone, yra teisingas ir nepažeidžia **kalbos vartojimo normų**, bet neįtrauktas į vertinimo instrukciją, vertinimo komisija gali papildyti instrukciją ir skirti atitinkamai taškų. Tokiu atveju vertinimo komisijos pirmininkas rašo laisvos formos aktą, kuriame fiksuoja teisingą atsakymą ir jo įtraukimo į instrukciją argumentus. Aktą pasirašo visi komisijos nariai, jo originalas prisegamas prie Nacionalinės švietimo agentūros (NŠA) patvirtintos vertinimo instrukcijos, kopija išsiunčiama NŠA.
- Vertindami **kalbos žinių taikymo užduočių** atsakymus, vertintojai paraštėje žymi klaidas, lentelėje „Taškų suma“ užrašo skiriamą taškų skaičių.
- Vertindami **rašinį** pagal III kriterijų „Kalbos taisyklingumo vertinimas“ darbas vertinamas tik iki minimalios rašinio žodžių ribos (250 žodžių).
- Jeigu dviejų vertintojų įvertinimai skiriasi daugiau negu **dviem** taškais, vertinimo komisijos pirmininkas darbą peržiūri dar kartą ir nutaria dėl galutinio vertinimo. Jei įvertinimai skiriasi mažiau negu dviem taškais, galutiniu laikomas antrasis įvertinimas.
- Neapvalintą taškų sumą, skiriamą už testo užduotis, vertinimo komisijos pirmininkas užrašo testo sąsiuvinio viršelyje esančioje lentelėje.
- Pasiekimų patikrinimo vertinimo protokolo grafoje „Galutinis vertinimas“ (stulpelyje „Taškų suma“) pasiekimų patikrinimo trijų dalių (viešojo kalbėjimo (dalis žodžiu), rašymo (I dalis raštu) ir teksto suvokimo ir literatūros žinių taikymo bei kalbos žinių taikymo (II dalis raštu)) taškai apvalinami iki sveikąjo skaičiaus.

АЦЭНКА ЗМЕСТУ САЧЫНЕННЯ (18 балаў)

Крытэрыі	Апісанне крытэрыяў	Балы
Разуменне задання, раскрыццё тэмы, уздзеянне на адрасата	Тэма і адрасат зразуметы правільна. Змест сачынення адпавядае дадзенай уводнай.	6 / 5
	Тэкст адпавядае дадзенай тэме, аднак сустракаюцца не звязаныя з ёй адступленні.	4 / 3
	Тэкст адпавядае тэме, аднак не звяртаецца ўвага на адрасата.	2
	Тэма недакладна зразумета, не поўнаасцю адпавядае дадзенай уводнай.	1
	Тэкст сачынення не адпавядае дадзенай уводнай.	0
Асноўная думка сачынення, паслядоўнасць яе развіцця	Асноўная думка выкладзена зразумела і дакладна, лагічна аргументаваная. Дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, выказваць свае меркаванні, даваць ацэнку тым ці іншым з'явам, абагульняць / рабіць вывады, матывавана спалучаць элементы апісання, разважання і апавядання.	6
	Асноўная думка выкладзена зразумела і дакладна, дастаткова лагічна аргументаваная. Дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, выказваць свае меркаванні, даваць ацэнку тым ці іншым з'явам, абагульняць / рабіць вывады, матывавана спалучаць элементы апісання, разважання і апавядання.	5
	Асноўная думка выкладзена зразумела і дакладна, аднак недастаткова аргументаваная. Дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, выказваць свае меркаванні, даваць ацэнку тым ці іншым з'явам, абагульняць / рабіць вывады, матывавана спалучаць элементы апісання, разважання і апавядання.	4
	Асноўная думка зразумелая, аднак недастаткова аргументаваная, не хапае логікі ў яе выкладзе. Дэманструецца спробы абагульняць / рабіць вывады. Ёсць элементы апісання, разважання ці апавядання.	3
	Асноўная думка сачынення зразумелая, аднак зрэдку губляецца, не хапае паслядоўнасці і логікі ў яе выкладзе. Сачыненне з'яўляецца альбо выключна апісаннем, альбо выключна апавяданнем са слабымі спробамі абагульняць / рабіць вывады. Некаторыя аргументы не адпавядаюць палажэнням.	2
	Недастаткова зразумелая асноўная думка сачынення, не дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, аргументаваць, рабіць вывады. Прыклады не адпавядаюць прыведзеным палажэнням.	1
	Адсутнічае ўменне фармуляваць і аргументаваць думкі, тэма сачынення не раскрыта.	0
Пазіцыя аўтара сачынення і самавыяўленне	Аўтар выказвае сваё меркаванне, аргументуе яго, робіць вывады.	2
	Пазіцыя аўтара і яго адносіны да выказанай у сачыненні думкі зразумелыя, аргументаваныя, але вывады не зроблены. Адносіны да выказанага не заўсёды зразумелыя ці непаслядоўныя.	1
	Аўтар сачынення не выказвае сваёй пазіцыі.	0
Эрудыцыя	Вучань дэманструе высокі культурны ўзровень, эрудыцыю, арыгінальны падыход да раскрыцця тэмы, уменне абірацца на літаратурныя крыніцы.	3 / 2 / 1 / 0
Творчы падыход	Дэманструецца ўменне творча падысці да раскрыцця тэмы.	1 / 0
Сума балаў		18

АЦЭНКА ЗМЕСТУ АРТЫКУЛА (18 балаў)

Крытэрыі	Апісанне крытэрыяў	Балы
Разуменне задання, раскрыццё тэмы, уздзеянне на адрасата	Арыгінальная назва артыкула. Дакладна абмалявана сітуацыя. Улічаны ўсе патрабаванні задання.	4
	Дэманструецца ўменне ўздзейнічаць на адрасата, улічваць яго ўзроставыя, прафесійныя і г. д. асаблівасці.	3
	Даволі ўдалая назва артыкула. Даволі поўна абмалявана сітуацыя. Улічана большасць патрабаванняў задання. Заўважаюцца спробы ўздзейнічаць на адрасата, улічваць яго асаблівасці.	2 / 1
	Ёсць назва артыкула, часткова ўлічаны патрабаванні задання, асаблівасці адрасата. Не ўлічаны патрабаванні задання, асаблівасці адрасата.	0
Асноўная думка артыкула, паслядоўнасць яе развіцця	Цікавы пачатак, дакладна сфармулявана праблема, пры неабходнасці прапаноўваюцца шляхі яе вырашэння.	8 / 7
	Асноўная думка артыкула зразумелая і лагічна аргументаваная. Дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, абагульняць / рабіць вывады, пры неабходнасці спалучаць разважанне з элементамі апісання і апавядання.	6 / 5
	Дастаткова цікавы пачатак, зразумелая сутнасць праблемы, асноўная думка артыкула. Аргументы прыведзены да месца. Дэманструецца ўменне дастаткова паслядоўна развіваць асноўную думку, абагульняць / рабіць вывады, спалучаць разважанне з элементамі апісання ці апавядання.	4 / 3
	Сутнасць праблемы і асноўная думка зразумелыя, аднак не хапае аргументаў, логікі ў выкладанні думак. Дэманструюцца спробы абагульняць / рабіць вывады. Прысутнічаюць элементы разважання.	2 / 1
	Асноўная думка артыкула прасочваецца, часам парушаецца логіка выкладання думкі, не ўсе аргументы адпавядаюць прыведзены палажэнням. Тэкст уяўляе сабой толькі апісанне ці толькі апавяданне.	0
Пазіцыя аўтара артыкула і самавыяўленне	Пазіцыя аўтара і яго адносіны да ўзнятай праблемы зразумелыя.	2
	Пазіцыя аўтара і яго адносіны да ўзнятай праблемы не заўсёды зразумелыя / аўтар не заўсёды паслядоўна іх выкладае.	1
	Пазіцыя аўтара і яго адносіны да ўзнятай праблемы не зразумелыя.	0
Эрудыцыя	Дэманструецца высокі культурны ўзровень / эрудыцыя / уменне абапірацца на літаратурныя крыніцы.	3 / 2 / 1 / 0
Творчы падыход	Дэманструецца ўменне творча падысці да раскрыцця тэмы.	1 / 0
Сума балаў		18

АЦЭНКА ЗМЕСТУ ЛІСТА (18 балаў)

Крытэрыі	Апісанне крытэрыяў	Балы
Разуменне задання, раскрыццё тэмы, уздзеянне на адрасата	Змест працы цалкам адпавядае ўводнай, тэма поўнаасцю раскрыта. Дэманструецца ўменне ўздзейнічаць на адрасата, улічваць яго ўзроставыя, прафесійныя і г. д. асаблівасці.	6 / 5
	Змест працы цалкам адпавядае ўводнай, тэма ў асноўным раскрыта. Дэманструецца ўменне ўздзейнічаць на адрасата, улічваць яго ўзроставыя, прафесійныя і г. д. асаблівасці.	4 / 3
	У працы дапушчаныя адхіленні ад тэмы; ёсць парушэнні ў логіцы выкладу; прысутнічаюць элементы апавядання, разважання, апісання.	2 / 1
	Змест працы далёкі ад разумення задання, тэма не раскрыта.	0
Асноўная думка сачынення, паслядоўнасць яе развіцця	Асноўная думка выкладзена зразумела і дакладна. Дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, абагульняць / рабіць вывады, матывавана спалучаць элементы апісання, разважання і апавядання.	6 / 5
	Асноўная думка выкладзена зразумела і дакладна, аднак недастаткова аргументаваная. Дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, выказваць свае меркаванні, даваць ацэнку тым ці іншым з'явам, абагульняць / рабіць вывады, матывавана спалучаць элементы апісання, разважання і апавядання.	4
	Асноўная думка зразумелая, аднак недастаткова аргументаваная, не хапае логікі ў яе выкладзе. Дэманструюцца спробы абагульняць / рабіць вывады. Ёсць элементы апісання, разважання ці апавядання.	3
	Асноўная думка сачынення зразумелая, аднак зрэдку губляецца, не хапае паслядоўнасці і логікі ў яе выкладзе. Сачыненне з'яўляецца альбо выключна апісаннем, альбо выключна апавяданнем са слабымі спробамі абагульняць / рабіць вывады. Некаторыя аргументы не адпавядаюць палажэнням.	2
	Недастаткова зразумелая асноўная думка сачынення, не дэманструецца ўменне паслядоўна яе развіваць, аргументаваць, рабіць вывады. Прыклады не адпавядаюць прыведзеным палажэнням.	1
Адсутнічае ўменне фармуляваць і аргументаваць думкі, тэма не раскрыта.	0	
Пазіцыя аўтара сачынення і самавыяўленне	Аўтар выказвае сваё меркаванне, аргументуе яго, робіць вывады.	2
	Пазіцыя аўтара і яго адносіны да выказанай у лісце думкі зразумелыя, аргументаваныя, але вывады не зроблены. Адносіны да выказанага не заўсёды зразумелыя ці непаслядоўныя.	1
	Аўтар сачынення не выказвае сваёй пазіцыі.	0
Эрудыцыя	Вучань дэманструе высокі культурны ўзровень, эрудыцыю, арыгінальны падыход да раскрыцця тэмы, уменне абапірацца на літаратурныя крыніцы.	3 / 2 / 1 / 0
Творчы падыход	Дэманструецца ўменне творча падысці да раскрыцця тэмы.	1 / 0
Сума балаў		18

КРЫТЭРЫ І АЦЭНКІ ПІСЬМОВАЙ МОВЫ (10 балаў)

Крытэры	Апісанне крытэрыяў	Балы
Структура тэксту	Прысутнічаюць усе 3 структурныя часткі (уступ, галоўная частка, заключэнне), яны звязаны паміж сабой, вытрыманы іх прапорцыі. Вытрымана структура ліста: дата, прывітанне / зварот, уступ, асноўная частка, заключэнне, подпіс, <i>P. S.</i> Не больш за 1 недахоп.	2
	2–3 недахопы.	1
	Больш за 3 недахопы.	0
Звязнасць тэксту і структура абзацаў	Тэкст вызначаецца сэнсавай завершанасцю і адзінствам. Абзацы звязаны ў адзін тэкст, усе сказы звязаны паміж сабой. Не больш за 1 недахоп.	3
	2–3 недахопы.	2
	4–5 недахопаў.	1
	Больш за 6 недахопаў.	0
Стыль	Лексіка і сінтаксіс адпавядаюць стылю мовы, мэтам, кантэксту. Дэманструецца ўменне карыстацца лексічным багаццем мовы, яе выяўленчымі сродкамі. Сінтаксічныя канструкцыі разнастайныя. Не больш за 2 недахопы.	5
	3–5 недахопаў.	4
	6–8 недахопаў.	3
	9–11 недахопаў.	2
	12–14 недахопаў.	1
	Больш за 15 недахопаў.	0
Сума балаў		10

НОРМЫ АЦЭНКІ ГРАМАТНАСЦІ (12 балаў)

Граматычныя, лексічныя памылкі	Балы	Арфаграфічныя памылкі	Балы	Пунктуацыйныя памылкі	Балы
		0–2	5		
		3–4	4	0–3	4
0–2	3	5–7	3	4–6	3
3–5	2	8–9	2	7–10	2
6–8	1	10–11	1	11–13	1
Больш за 8	0	Больш за 11	0	Больш за 13	0

Заўвага. Дзве аднолькавыя арфаграфічныя, пунктуацыйныя, граматычныя ці лексічныя памылкі залічваюцца за адну.

Максімальная колькасць балаў за сачыненне	40
--	-----------

АЦЭНКА ТЭСТА (40 балаў)

№ п/п	Магчымыя адказы	Нормы ацэнкі	Балы
1.1.	Лірыка.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	0,5 0
1.2.	Ода, элегія, песня, эпіграма, пасланне. <i>Могучь быць прыведзены іншыя прыклады.</i>	0,5 бала за кожны правільны прыклад.	2
1.3.	1) наяўнасць лірычнага суб'екта; 2) адсутнасць сюжэта; 3) звычайна вершаваная форма; 4) эмацыянальная выразнасць мовы; 5) суб'ектыўнае выяўленне пачуццяў, перажыванняў аўтара.	1 бал за кожную правільна названую асаблівасць.	3
2.	А Грамадзянская	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	0,5 0
3.*	Выказана захапленне маладосцю, характвом. Дзяўчына нібы злілася з сонцам, з дажджом... усё тут з'ядналася – і водар бэзу, і пахі зямлі, і фарбы неба. Хочацца жыць і жыць...	Адказ правільны, поўны. Адказ правільны, але няпоўны. Адказ няправільны, або адказу няма.	2 1 0
4.	Метафара: <i>дожджык забалбатаў, ўспыхнулі гваздзікі, У нетрах абмытых траў, кроплі скачуць, Кроплі цалавалі, Срэбра з ясных нябёс, Дожджык зрабіў сваё цуда, Ён абляпіў, як мог, Плечы, маленькія грудзі... Эпітэт: Па залацістай лазе, ласкавы капёж, ясных нябёс.</i>	1 бал за правільна названы мастацкі сродак. 0,5 бала за правільны прыклад мастацкага сродка.	5
5.	Стронцый быў у дажджы.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0
6.*	Нечаканае заключэнне змушае задумацца і пра лёс аднаго чалавека, які толькі сабраўся жыць, радуецца струменям цёплага дажджу, і пра лёс усяго чалавецтва.	Адказ правільны, поўны. Адказ правільны, але няпоўны. Адказ няправільны, або адказу няма.	2 1 0
7.	Аварыі на атамных станцыях у Чарнобылі, Факусіме. <i>Могучь быць прыведзены іншыя прыклады.</i>	1 бал за адзін прыклад.	1
8.	Словазлучэнні: <i>садам дзікім, забалбатаў над лесам, забалбатаў над садам дзікім, ўспыхнулі раптам, ўспыхнулі у нетрах, нетрах траў, абмытых траў.</i> Спалучэнні слоў: <i>дожджык забалбатаў, ўспыхнулі гваздзікі.</i>	0,5 бала за кожны правільны адказ.	2
9.	Коскі пасля слоў <i>Палка, пяшчотна</i> стаяць пасля аднародных членаў сказа. Коска пасля слова <i>да слёз</i> стаіць паміж часткамі складанага сказа.	0,5 бала за кожнае правільнае тлумачэнне.	1

10.	Ён з тых першаадкрывальнікаў, першапраходцаў, якіх усё захапляе сваёй веліччу, незвычайнасцю, якіх усё моцна хвалюе, узбуджае фантазію, абвастрае мастацкі зрок.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0																				
11.1.	Стыль вылучаецца моцнай рамантычнай афарбоўкай.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0																				
11.2.	... рамантычнасць адчуваецца ў выбары незвычайных, часам выключных сітуацый і падзей, у сюжэтабудаванні, увядзенні ў твор элемента “таямнічага”...	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0																				
12.	У. Караткевіч вярнуў у актыўны ўжытак многія забытыя ўласнабеларускія словы.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0																				
13*.	Караткевіч ... паэтызуе гераічнае мінулае народа, выходзіць любоў да слаўных нацыянальных традыцый. ... ён паказвае: беларускі народ, нягледзячы на шматлікія пакуты і выпрабаванні, трагічныя падзеі ў яго гісторыі, застаўся народам вялікай душы і светлага розуму, не страціў свайго нацыянальнага аблічча.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0																				
14.	В. Іпатава. <i>Прадслава</i> Л. Дайнека. <i>След ваўкалака</i> У. Караткевіч. <i>Паром на бурнай рацэ</i> А. Петрашкевіч. <i>Напісанае застаецца</i>	0,5 бала за кожны правільны адказ.	2																				
15.	Усе гэтыя аўтары пісалі / пішучь творы на гістарычную тэматыку.	Адказ правільны. Адказ няправільны, або адказу няма.	1 0																				
16.	Словы, утвораныя шляхам спалучэння асноў: <i>першаадкрывальнікаў, першапраходцаў, у сюжэтабудаванні.</i> Словы, утвораныя суфіксальным спосабам: <i>пісьменніцкага, беларускі, рамантычнай, нацыянальных.</i> <i>Могуць быць прыведзены іншыя прыклады.</i>	0,5 бала за кожнае правільна выпісанае слова.	3																				
17.	<table border="1"> <thead> <tr> <th>№</th> <th>Словазлучэнне</th> <th>Разрад прыметніка</th> <th>Сінонім да прыметніка</th> <th>Антонім да прыметніка</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1</td> <td>садам дзікім</td> <td>якасны</td> <td>запушчаным</td> <td>дагледжаным</td> </tr> <tr> <td>2</td> <td>лёгкай сукенцы</td> <td>якасны</td> <td>летняй</td> <td>цёплай</td> </tr> <tr> <td>3</td> <td>літаратурная мова</td> <td>адносны</td> <td>унармаваная</td> <td>гутарковая</td> </tr> </tbody> </table> <p><i>Могуць быць прыведзены іншыя сінонімы і антонімы.</i></p>	№	Словазлучэнне	Разрад прыметніка	Сінонім да прыметніка	Антонім да прыметніка	1	садам дзікім	якасны	запушчаным	дагледжаным	2	лёгкай сукенцы	якасны	летняй	цёплай	3	літаратурная мова	адносны	унармаваная	гутарковая	0,5 бала за кожны правільны адказ.	9
№	Словазлучэнне	Разрад прыметніка	Сінонім да прыметніка	Антонім да прыметніка																			
1	садам дзікім	якасны	запушчаным	дагледжаным																			
2	лёгкай сукенцы	якасны	летняй	цёплай																			
3	літаратурная мова	адносны	унармаваная	гутарковая																			
Сума балаў			40																				

* Адказы на пытанні 3, 6, 13 могуць быць сфармуляваны іншымі словамі.

Максімальная колькасць балаў за тэст	40
---	-----------